

kom adekvátne. „Tou mierou, akou postupuje diferenciacia organel a orgánov, vždy väčší význam nadobúdajú vnútorné vzájomné väzby medzi vlastnými podsystemami a komponentmi živého systému.“¹⁴

Veľmi zaujímavé a presvedčivé argumenty uvádza M. F. Vedenov a V. I. Kremianský aj proti tradičnej predstave o biologickej organizácii ako harmonickej zladenosti v priestorovom usporiadaní a fungovaní štruktúr. To je nedialektická predstava. „Ide o to, že vysoký stupeň organizovanosti hmoty vôbec nevylučuje, ale naopak, predpokladá (a sám zabezpečuje) zachovanie, ba dokonca rozvinutie relatívnej samostatnosti vo fungovaní podsystemov a komponentov, a tiež zachovanie a využitie náhodných javov.“¹⁵

Schopnosť meniť sa, zdokonaľovať a prispôbovať sa je pre organizmy v boji o život nevyhnutná. „Snaha centralizovať funkcie prispieva k ich rozvinutiu, avšak znižuje rozmanitosť premien a celkovú plasticitu. Preto zachovanie relatívnej nezávislosti v zmenách častí, ba zvýšenie ich autonómnosti sú bezpodmienečne záväzné pre progresívnu evolúciu. Diferenciacia orgánov nielen posilňuje a obohacuje vnútorné väzby organizmu, ale zvyšuje aj autonómnosť orgánov.“¹⁶

Zborník *Štruktúra a formy hmoty* oboznamuje filozofickú verejnosť s úspechmi, aké dosiahli sovietski prírodovedci v uplatňovaní štruktúrneho hľadiska pri výskume prírody a so skúsenosťami a výsledkami, k akým dospeli sovietski filozofi

pri filozofickej transformácii kategórie štruktúry. Sú to nesporné úspechy pozoruhodné a aj v kontexte vývoja nášho filozofického myslenia užitočné, podnetné a povzbudzujúce. Záverom azda nezaškodí ešte raz zdôrazniť, že myšlienkové prúde, ktoré sa viaže ku kategórii štruktúry, reprezentuje jeden z významných momentov súčasného smerovania vedeckého a filozofického myslenia od mechanistických predstáv k dialektickým predstavám o prírode a o svete vôbec. Sama potreba praktickej premeny sveta si vyžaduje hlboko a pravdivo poznať skutočnosť. Induktívne všeobecno je len prvou veľmi približnou a často povrchnou aproximáciou. Potrebné je preniknúť k *špecifickým* zákonitostiam existencie javov. To nám umožňuje práve štruktúrna analýza. Preto táto analýza je v súčasnej etape vedeckého bádania nevyhnutnou podmienkou pravdivého poznania skutočnosti.

Z povahy a významu kategórie štruktúry vyplývajú určité nové závery pre spoluprácu vedy a filozofie. Filozofia nemôže ísť cestou povrchného porovnávania, „zladovania“ nových prírodovedeckých poznatkov so svojimi všeobecnými tézami. Nemôže odborné teórie dedukciou vyvodzovať zo systému vlastných teórií a nemôže ani pri spracúvaní poznatkov z prírodných vied postupovať iba induktívnym zovšeobecňovaním. Tento zborník ukazuje, aké veľké tvorivé možnosti poskytuje hľadisko štruktúry aj filozofii.

Elena Filová

PRVÝ ROČNÍK TEORIE A METODY

V roku 1969 začal bývalý Kabinet teórie a metodológie vedy ČSAV v súčinnosti s Československým komitétom pre logiku, metodológiu a filozofiu vedy vydávať časopis *Teorie a metoda*. Tento fakt možno považovať za veľmi významný prejav roz-

vijajúcej sa československej aktivity v oblasti teórie a metodológie vedy. Existencia (a udržiavanie) časopisu by mala sved-

¹⁴ Tamtiež, 629.

¹⁵ Tamtiež, 633.

¹⁶ Tamtiež, 634.

čít o tom, že produkcia v tejto oblasti sa dostala na širšiu základňu a mala by aj ovplyvňovať zvýšenie produktivity a úrovne práce v tejto oblasti u nás.

Časopis sa orientuje najmä na logiku, metodológiu a filozofiu vedy, ale uverejňuje aj práce z iných oblastí komplexu vied o vede — zo sociológie vedy, ekonomiky vedy atď. Hlavná orientácia časopisu nadväzuje na zvýšenú aktivitu v logike, metodológii a filozofii vedy v posledných rokoch. Okrem „starších“ centier (pražské a bratislavské stredisko logiky) vznikol Kabinet teorie a metodologie vedy ČSAV, ktorý medzičasom prešiel do Ústavu ČSAV pro filosofii a sociologii, na filozofiu vedy sa dlhší čas intenzívne sústreďovala bývalá Katedra filozofie na pražskej prírodovedeckej fakulte, vznikali pracoviská (alebo sa objavovali pracovníci) orientované týmto smerom aj v Brne (Katedra dejín filozofie a logiky Filozofickej fakulty, bývalá Katedra filozofie lekárskej fakulty), v Bratislave (bývalá Katedra filozofie prírodovedeckej fakulty) a inde. Významné boli aj interdisciplinárne kontakty špičkových pražských centier a odborníkov; veľmi dôležitá je tradícia konferencií súvisiacich so štátnym plánom X-1-3, ktorého koordinátorom bola Katedra filozofie na pražskej prírodovedeckej fakulte. Práve tieto konferencie ukázali, že o problematiku je dosť široký záujem, vždy boli nabité veľkým počtom referátov a nechýbali na nich živé diskusie. Inštitucionálnym výsledkom spomínaného rozvoja bol vznik Československého komitétu pre logiku, metodológiu a filozofiu vedy.

V roku 1969 vyšli prvé tri čísla časopisu (vedúcim redaktorom je K. Berka, jeho zástupcom I. Kuchár). Prvé a tretie číslo je venované logike, metodológii a filozofii vedy, druhé číslo ekonomike a sociológii vedy. Prvé číslo obsahuje úvodný programový článok L. Tondla *Úvodem k periodiku Teorie a metoda*, rozsiahlu štúdiu L. Tondla v angličtine pod titulom *Scientific Explanation*, ďalšiu stať v angličtine od K. Berku *Toward a ma-*

terialistic foundation of logic, Úvahy o povaze filosofie vědy od I. Kuchára, *Průzkum citací vybraných vědeckých pracovníků* od I. Drahnej a J. Bureša. Časopis pravidelne recenzuje publikácie z danej oblasti, ktoré vyšli v češtine alebo slovenčine. V prvom čísle je recenzia Riškovej knihy *Metodológia a filozofia* od B. Fajkusa a Berkova, recenzia skríptu P. Tichého *Logická stavba vědeckého jazyka*. Prvé číslo ešte obsahuje správu L. Tondla o konferencií o národných vedeckých pospolitostiach v Nairobi a správu E. Křížovej a K. Müllera o zasadnutí interdisciplinárneho tímu pre výskum spoločenských a ľudských súvislostí vedecko-technickej revolúcie.

Druhé číslo je venované československo-švédskemu sympóziu o využívaní výsledkov výskumu v spoločensko-ekonomickej praxi. Obsahuje úvodom správu o tomto sympóziu od R. Nejedlého a K. Müllera a nasledujúce texty v angličtine: L. Tondl *Socio-economic Background of Scientific Activity*, V. Bažant *Structure and Development of R & D Activity in Czechoslovakia*, N. Gralén *Technical Universities and Branch Research Institutes in Sweden*, C. Jacobaeus *Forms of Cooperation between Industry and the Universities and Institutes of Technology*, M. Fehrm *R & D for Promotion of Quality of Life. Man's Needs as Criteria for Selection of R & D. Programs and the Use of Their Results*. M. Kubát *Application of Innovating Activities in Industry*. Recenzované sú knihy: M. Král *Věda a civilizace* (V. Brenner), G. M. Dobrov *Věda o vědě* (M. Hroudá), J. Schermer *Prognostika—věda—plánování* (R. Nejedlý).

Tretie číslo je venované sympóziu o vedeckom empirizme v Harmónii. Okrem úvodnej správy v angličtine obsahuje: štúdiu zürišského profesora E. Waltera *Erkenntnistheoretische Probleme des Verhältnisses von Reiz- und Wahrnehmungswelt und das System der Wissenschaften*, *Empirické východisko a analýza univers*

de discours od L. Tondla, *Metodologické problémy měření* od K. Berku, *Problém univerza empirických jazyků* od P. Maternu, *Problém fakt v logické sémantice* od M. Mlezivu, *K metodologii experimentu (Experiment heuristický a verifikační)* od B. Vlachovej, *K otázce empirizmu v genetice* od A. Jaška a napokon *Metodologické otázky teorie po-*

dobnosti, analogie a modelování ve fyzice a technice od J. Pinkavu. V čísle sú recenzie kníh: F. Čížek a kol. *Filosofie, metodologie, věda* (K. Berka), M. Mleziva *Analyticity and Sense* (P. Cmorej), I. Hrušovský *Kapitoly z teórie vedy* (J. Šeřfránek).

Ján Šeřfránek